

Lokal utvecklingsstrategi för Kustlandet

Sammanfattning

Skrivs senare

Summary

Skrivs senare

Innehåll

Lokal utvecklingsstrategi för Kustlandet	1
Sammanfattning	1
Summary	1
1 Landsbygdsutveckling genom Leader.....	3
2 Strategins framtagning	3
3 Utvecklingsområdet	6
3.1 Tabell med statistik	6
3.2 Områdesbeskrivning	6
3.3 Behov och utvecklingsmöjligheter.....	11
4 Mål, insatsområden och indikatorer	15
4.1 Vision.....	15
4.2 Mål	16
4.3 Insatsområden	17
4.4 Indikatorer och målvärden	20
5 Genomförande.....	24
5.1 Kommunikation	24
5.2 Urvalsprocess	25
5.3 Samordning och samarbete med andra aktörer	26
5.4 Effekter.....	27
5.5 Hur främjar strategin innovation?	28
5.6 Övergripande principer	29
6 Organisation.....	31
6.1 Partnerskapet och föreningen.....	31
6.2 Föreningens styrelse.....	31
6.3 Drift – den operativa verksamheten	33
7 Uppföljning och utvärdering.....	35

1 Landsbygdsutveckling genom Leader

Denna strategi bidrar till utveckling av den lokala landsbygden genom leadermetoden. Lokalsamhället har varit delaktiga i framtagandet och strategin genomförs i samverkan mellan privata, ideella och offentliga aktörer. Leader är ett verktyg för landsbygdsutveckling inom EU och Sverige, därmed bidrar strategin även till den regionala och nationella landsbygdsutvecklingen.

Strategin utgår ifrån det lokala perspektivet där analys av områdets utvecklingsbehov och möjligheter samt samordning med andra handlingsplaner och utvecklingsstrategier i området ligger till grund för strategins mål och insatsområden. Eftersom Leader finansieras av stöd från EU genom Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling är målen i strategin också utformade att rymmas inom målen för EU:s gemensamma jordbrukspolitik.

Urvalskriterier och processer för projekturval är utformade att stödja strategins mål och insatsområden. På så sätt bidrar alla projekt som prioriteras genom denna strategi både till den lokala utvecklingen av området och till målen för EU:s gemensamma jordbrukspolitik.

2 Strategins framtagning

Framtagning

Bildandet av nytt leaderområde och framtagning av ny strategi inleddes hösten 2020 genom skapandet av en Framtidsgrupp bestående av Malin Ohlsson (Västervik), Britta Andersson (Söderköping), Jenny Elander Ek (Valdemarsvik), Åsa Nilsson (Oskarshamn), Roland Åkesson (Mönsterås) och Lars-Göran Arvidsson (Norrköping) som tillsammans representerade sektorerna näring, offentlig och ideell. Framtidsgruppen bildades för att styra och övervaka processen samt separera arbetet med ett nytt Kustlandet från den pågående leaerverksamheten 2014-2020/22.

Dialog med kommuner och regioner i och kring Kustlandets sex kommuner påbörjades. Informationsutskick via mejl och sociala medier gjordes till 230 företag, föreningar och myndigheter. En webbplats skapades för kontinuerlig uppdatering och spridning av information under processen som helhet. Under våren 2021 hölls nio lokala och tematiska dialogmöten på distans med syfte att diskutera utvecklingsbehov och generera inspel till ny utvecklingsstrategi. Mötena utannonserades på sociala medier, i lokala nyhets- och annonsblad, genom mejlutskick och på webbplatser. Deltagare som var särskilt intresserade av att medverka i processen erbjöds medverka och bildade en fokusgrupp med 55 medverkande. Statistik, rapporter, strategier och annat relevant material studerades

(se Bilaga Referenser). Ihop med andra tänkta leaderområden lät Kustlandet Kairos Future genomföra en omvärldsanalys med fokus på faktorer av relevans för lokal utveckling.

Under processen genomfördes tre enkäter: en för gamla projektägare med frågor om deras erfarenheter och framtiden, en allmän endast gällande den nya programperioden samt en för unga om framtiden. Frågorna i enkäterna gällde om man ville ha ett nytt leader, vilken geografi ett eventuellt nytt leaderområde skulle ha, behov, utvecklingsidéer, prioriteringar och visioner. Sammanlagt erhöles drygt 310 svar på enkäterna, varav fem svarade att de inte ville ha något nytt leader eller Kustlandet, övriga var positiva till ett nytt Kustlandet och hade många idéer som inkluderats i SWOT.

Till sommaren 2021 hade arbetet utmynnat i att kommunerna Norrköping, Söderköping, Valdemarsvik, Västervik, Oskarshamn och Mönsterås ställt sig positiva till att medverka och medfinansiera ett nytt Kustlandet med nästan samma geografi som tidigare. Andra grannkommuner och Regionerna Kalmar och Östergötland hade tackat nej. Alla inspel och övrig information samlades ihop, diskuterades och bearbetades av framtidsgruppen och fokusgruppen under maj och juni. Ett första utkast till utvecklingsstrategi färdigställdes och lades ut på öppen remiss på Kustlandets webbplats i juli. Offentliga, föreningar, företag och privatpersoner som medverkat informerades och uppmanades svara.

Svar och synpunkter på första remissversionen samlades ihop, diskuterades och bearbetades av framtidsgruppen och fokusgruppen under september. Ett andra utkast till utvecklingsstrategi färdigställdes och lades ut på öppen remiss på Kustlandets webbplats i mitten av september. Offentliga, föreningar, företag och privatpersoner som medverkat informerades och uppmanades återigen att svara.

Fortsättning följer

Erfarenheter från tidigare arbete

I sin första skepnad bildades Kustlandet inför programperioden 2000-2006 (Leader+). Initiativet togs av lokala kust- och skärgårdsföreningar och fick stort gensvar från områdets övriga ideella, privata och offentliga parter. Området visade sig ändamålsenligt och samarbetet framgångsrikt. Som leaderområde, fiskeområde och sedermera inom lokalt ledd utveckling förfinades strukturer och metoder under programperioderna 2007-2013 och 2014-2020. Erfarenheter från tidigare arbete omfattar del- och slututvärderingar samt enkäter och undersökningar genomförda med projektägare (både externt och internt genomförda).

Områdets geografi har visat sig väl avgränsad. Smärre justeringar har gjorts men inte ens direkta förslag på alternativa gränser har vunnit gehör. Länsöverskridandet skapar möjligheter och bygder som normalt är perifera blir mer centrala. Vatten av

olika slag, eller närheten därtill, har visat sig utgöra gemensam nämnare för många olika slags utveckling.

Från första början har Kustlandets strategier varit breda, intressenterna har velat ha det så då behov och möjligheter varierat lokalt men även eftersom utvecklingsprojekt ibland behövt innehålla flera integrerade komponenter. Det har också visat sig vara en fördel eftersom det varit flexibelt och underlättat genomförandet av strategin när oväntade händelser inträffade (tex finanskris, flyktingkris, Covid).

Att erbjuda sökande en blandning av olika stöd/projekt har visat sig effektivt. Mikrostöd (paraplyprojekt), projektstöd till företag och vanliga projekt har kunnat anpassas till olika behov, sökande och sektorer. Sammantaget har det ökat leaderområdets kontaktytor och diversifierat medverkande i landsbygdsutveckling. Ett starkt kontor har varit en viktig del i att sprida information, hjälpa sökande, stödja projektägare, samverka med andra intressenter och svara upp mot myndighetskrav.

Medfinansiering av Kustlandets budget har alltid minimerat kommunernas del och istället använt andra offentliga medel. Dels för att minska den ekonomiska bördan för kommunerna och dels för att engagera fler parter i projekt, nätverk och landsbygdsutveckling. Att hitta annan offentlig medfinansiering i samband med utformning av ansökningar har fungerat bra.

Inför varje ny programperiod har en ny förening bildats, enligt myndigheternas rekommendationer. I den mån regelverk tillåtit har dock stadgar, organisation, arbetsmetoder, beslutsprocesser mm huvudsakligen behållits. Förbättringar har införts gradvis och föreningarna, styrelserna och kontoren har fungerat väl. Den kontinuitet, den erfarenhet och de kontakter som byggts upp har varit betydelsefulla för att kunna möta programperiodernas utmaningar.

Samordning

Strategin är avstämd och ensad med globala, europeiska nationella, regionala och kommunala styrdokument med bäring på landsbygdsutveckling (se Bilaga Referenser). Regioner, kommuner och andra organisationer engagerade i landsbygdsutvecklingsarbete har medverkat på mobiliseringsmöten, svarat på enkäter och deltagit i remissomgångarna. På detta vis har det säkerställts att leaderstrategin, på det lokala planet, kommer bidra till, samverka med och förstärka andra övergripande insatser. Samverkan med närliggande Leaderområden har genomförts i syfte att samskriva behov och möjligheter till gränsöverskridande projekt.

3 Utvecklingsområdet

3.1 Tabell med statistik

Ämnesområde	Variabel	Värde	
Områdets storlek	Antal invånare	109 744	
	Storlek i km ²	8 854	
	Invånare per km ²	12	
Befolkningsstruktur	Andel av befolkningen som är utrikes född	11	
	Andel av befolkningen i intervallerna (%):	Kvinnor	Män
	<i>0-15 år</i>	9	10
	<i>16-24 år</i>	4	4
	<i>25-44 år</i>	11	11
	<i>45-64 år</i>	13	13
	<i>65- år</i>	13	12

3.2 Områdesbeskrivning

Inledning

Kustlandet omfattar Östergötland och Kalmar läns kust- och skärgård från Bråviken i norr ner till Kalmarsund i söder. Området består huvudsakligen av olika landsbygder med mindre tätorter. I egenskap av övergångszon mellan hav och land möts olika faktorer och växelverkan mellan natur, kultur och ekonomiska näringar formar landskapet, miljön och människors livsvillkor.

Området är cirka 20 mil långt och 0,5 till 6 mil brett. De städer som finns inom området är mindre och väl spridda. Inom området finns tätorterna Mönsterås, Oskarshamn, Västervik, Valdemarsvik och Söderköping. Området sträcker sig över flera gränser mellan län och kommuner samt ligger i huvudsak avsidet i förhållande till de större städerna Kalmar i söder och Linköping-Norrköping nordväst.

Om inte annat anges så avser alla redovisade uppgifter och data i detta avsnitt området Kustlandet i vilket centralorter med >20 000 invånare ej ingår (Norrköping och Västervik).

Natur

Kustlandets skogs- och jordbrukslandskap är lätt kuperat, småskuret och omväxlande med sprickdalar, förkastningsbranter samt många mindre sjöar och

vattendrag. Skärgården med dess talrika små öar är smal men många vikar sträcker sig djupt inåt land. Ända sedan inlandsisen smälte bort och landet reste sig ur havet har området varit befolkat och landskapet är i hög grad präglad av mänsklig aktivitet. Något som hållristningar, strandängar, ekhagar, fiskelägen, kulturbiotoper och bruksmiljöer vittnar om. Med undantag för de största vattendragen (Motala ström och Emån) så sammanfaller Kustlandets geografi väl med de mindre vattendragens avrinningsområden.

Berggrund av granit dominerar tillsammans med avlagrade ishavslämningar. Delar av markerna är magra och splittrade medan andra är öppna och mycket bördiga. Jord- och skogsbruket har i alla tider kompletterats med andra utkomstmöjligheter som fiske, jakt, sjöfart och småskalig tillverkning vilket gjorde att det inte var härifrån som de största emigrationsvågorna utgick.

Näringsverksamhet i större omfattning har också förekommit. Sten, järn och koppar har under lång tid brutits i gruvor. På bruk och herrgårdar har råvaror i trä och metall förädlats och exporterats. Handel och rederiverksamhet har varit betydande liksom varvs- och tillverkningsindustrin. Några större städer har dock aldrig bildats utan tätorterna har förblivit små eller medelstora och ligger oftast vid eller nära kusten.

Sammantaget utgör området en mycket värdefull resurs, såväl biologiskt, kulturellt som estetiskt. Stora delar är klassade som Natura 2000, Riksintresse, Naturreservat, Fågelskyddsområde, Sältskyddsområde eller ägs av Naturvårdsverket. Att bo och verka i en miljö som denna är tillfredsställande men kräver försiktighet.

Vissa delar av Kustlandets natur har dock inte god status. Övergödning, förgiftning och andra former av överexploatering har skett. Strukturella förändringar inom bruket av områdets resurser för ibland med sig oönskade konsekvenser. Trots att stora insatser gjorts och görs för att förbättra situationen är den ännu inte långsiktigt hållbar.

Befolkningsstruktur

Området Kustlandet har en sammanlagd landsbygdsbefolkning av 110 000 personer. Under de senaste sju åren har Kustlandets folkmängd ökat med cirka 0,4 %/år, lägre än genomsnittet för Sverige. Ökningen av befolkningen beror främst på ett positivt inflyttningsnetto, födelsenettet är negativt. Många av inflyttarna var invandrare (särskilt under flyktingkrisen), barnfamiljer och medelålders. Många av utflyttarna var unga (15 – 25 år) som skulle studera och gamla som flyttade till äldreboende i tätorter. Unga kvinnor är överrepresenterade bland utflyttarna.

Gällande befolkningens sammansättning har Kustlandet en högre andel äldre än Sverige som helhet. Andelen unga, föräldrar med hemmavarande barn och invandrare är lägre. Det finns en trend mot koncentration till/kring tätorter. I

perifera områden (långt ifrån tätorterna) har följden blivit att andelen äldre är ännu högre och andelen yngre är ännu lägre än i Kustlandet i övrigt, i flera fall är andelen män dessutom högre.

Infrastruktur och pendling

Merparten av gods- och persontransporterna i Kustlandet sker på vägar, med följd att klimatpåverkande utsläpp är något över riksgenomsnittet. De regionala bussförbindelserna är ganska väl utbyggda. Lokal kollektivtrafik finns men på landsbygden är den ofta gles med låg turtäthet. Viss persontrafik på järnväg finns på sträckan Västervik – Linköping, Oskarshamn – Nässjö samt Kalmar - Blomstermåla (Mönsterås) - Linköping. Totalt sett är landsbygdsbornas beroende av egen bil stort.

Hamnar med järnvägstrafik för gods finns i Mönsterås, Oskarshamn, Västervik och Norrköping. Samtliga hamnar präglas av bulkhantering: trävaror, timmer, bränsle, grus eller stål. Oskarshamn har dessutom fordons- och persontrafik till Gotland året runt och Västervik tidvis persontrafik.

I Östergötlands och Smålands skärgårdar finns viss kompletteringstrafik med båt men den är inte heltäckande och stora delar saknar reguljära anslutningar. Vintertid sköts trafiken med hydrokopter/svävare eller andra motorfordon på is. Sommartid finns det större skärgårdsbåtar med destinationer till några öar med besöksverksamhet. Några fartyg för tunga transporter finns etablerade i skärgården men dessa täcker inte behoven.

En viktig del av infrastrukturen är elnät, telefoni och datakommunikation. Mobila nät och datakommunikation har under senare år byggts men utvecklingen går fort framåt så arbetet behöver fortsätta. Särskilt fiber för bredband och ökad kapacitet i mobilnät efterfrågas. Elnäten är sedan gammalt väl utbyggda men behöver bli mindre väderkänsliga och behöver ökad kapacitet för att klara framtida laddning av elfordon.

Pendling är vanligt och högre än genomsnittet i länen Kalmar och Östergötland. I hela Kustlandet och i merparten av kommunerna (Oskarshamn undantaget) är antalet som pendlar ut ur kommunerna större än antalet som pendlar in, ett negativt pendlarnetto. Över lag pendlar männen i regionen i större utsträckning än kvinnorna. Att människor blir mer rörliga och har arbeten på större avstånd ställer högre krav på att kommunikationerna ska fungera. Ökat pendlande påverkar också skolor & förskolor, lokalt näringsliv, föreningsliv och annan service.

Service

Huvuddelen av kommersiell och offentlig service finns i de större tätorterna, som ofta ligger vid kusten. Många av de mindre affärer och serviceställen som finns kvar på landsbygden hotas av nedläggning på grund av sviktande underlag och rationaliseringskrav. På öarna finns bara ett fåtal mindre sommarbutiker med begränsat sortiment.

Närheten till god social service har stor betydelse för landsbygden. Det gäller hälso- och sjukvård liksom äldreomsorg, skolor och barnomsorg. Kommuner och regioners behov av att effektivisera leder till centralisering med följd att boende i ytterområden får långa resor.

Landsbygden drabbas flerfaldigt genom att förlusten av service också innebär förlorade arbetsplatser, färre boende, försämrad ekonomi och sämre attraktionskraft. Utarmningen är extra besvärlig för bygder och öar som ligger längst ut i änden av linan.

Utbildning

Andelen invånare med eftergymnasial utbildning, ligger mellan 10 och 20 % vilket är under Sverigegenomsnittet. Orsaken anses huvudsakligen vara invånarnas relativt höga medelålder men arbetsmarknadens begränsade efterfrågan på högutbildad personal kan också vara en faktor. Bland kvinnor är andelen med eftergymnasial utbildning högre än bland män.

Landsbygdens förskolor och skolor har besvär med vikande elevantal och många har lagts ner. I takt med att skolorna blir färre blir resorna med skoltaxi, buss eller privat bil längre. På gymnasienivå bor många ungdomar inte längre hemma utan har mer eller mindre flyttat till sina studieorter. Allt som allt är förändringarna och svårigheterna en belastning för alla berörda – eleverna, skolornas personal, föräldrar och kommunerna. Vissa skolor har dock åter öppnats eller räddats genom att bli friskolor.

Hälsa

Befolkningens hälsa i Kustlandet ligger något under riksgenomsnittet och kvinnorna har något sämre hälsa än männen. Hälsa är ett samlingsbegrepp gällande människors fysiska, psykiska och sociala välbefinnande. Det mäts genom att väga ihop statistik gällande sjukfrånvaro, arbetsskador, rehabilitering, förtidspension och liknande.

Boende

Boendet på landsbygden karaktäriseras av obalans och stora skillnader. Det saknas bostäder för exempelvis unga och äldre som söker mindre och praktiska lägenheter med närhet till service. Samtidigt finns ett utbud av billiga äldre hus i mindre attraktiva lägen. Efterfrågan och priser kan vara mycket höga i attraktiva lägen med följd att fastboende kan få svårt att bo kvar eller hitta nytt lämpligt boende, ibland med följd att husen blir fritidshus. Av det totala antalet bebodda fastigheter i området är drygt 40 % fritidshus men variationen är stor.

Delårsboende, fritidsboende och besökare är sedan mitten på 1800-talet välkomna tillskott till den lokala gemenskapen, kulturen och näringslivet. Det har dock också fört med sig en del oönskade effekter. Besökandet är koncentrerat till sommaren vilket innebär att många hus står tomma andra delar av året, det kan bli för intensivt på sommaren och för lugnt på vintern. I de fall fritidsbebyggelsen blivit tät och besökarna många har det ibland även uppstått miljöproblem.

Sysselsättning

Sedan 2013 har arbetslösheten i Kustlandets kommuner sjunkit, liksom i Sverige som helhet. 2019 var arbetslösheten (öppen och i program enligt Arbetsförmedlingen) mellan 5 och 8 % vilket är ungefär densamma som Sverigemedel. Andelen arbetslösa är dock väsentligt högre bland nyanalända och ungdomar. Generellt finns svårigheter med att kombinera ihop de kvalifikationer som arbets sökande har med den kompetens som arbetsgivare söker. Gällande andelen förvärvsarbetande i Kustlandet är den lite högre än Sverigemedel och har sedan 2013 sakta ökat. Enligt SCB var andelen förvärvsarbetande i Kustlandet 2018-2020 cirka 80 %.

Arbetsliv

Merparten av Kustlandets arbeten finns inom näringsgrenarna tillverkning & utvinning, vård & omsorg, utbildning och handel. Byggverksamhet, tjänstesektorn, turism, energi samt jord- och skogsbruk är också vanliga. Andelen företagare är över Sverigemedel. Vid sidan om ett mindre antal större arbetsgivare, är arbetsplatserna i Kustlandet ofta små, mångsyssleri är inte ovanligt, vilket ger näringslivet en viss resiliens. Nedläggningar eller flyttningar av återstående större arbetsgivare förblir dock ett reellt hot.

3.3 Behov och utvecklingsmöjligheter

Kustlandets behov och utvecklingsmöjligheter baserar sig på SWOT-analysen (se bilaga 2) som utgör en kombination av information och åsikter som framförts av de medverkande i mobiliseringsprocessen (se kapitel 2) samt planer, rapporter, trendanalyser och statistik med bäring på Kustlandet och landsbygdsutveckling. Många av de lokala utvecklingsbehov och möjligheter som framkommit i enkäter och dialoger överensstämmer med övergripande planer och strategier. Det förefaller därför inte finnas några grundläggande skillnader i olika nivåers syn på utveckling som strategin behöver ta hänsyn till.

Som en utvecklingsmöjlighet i nedanstående avsnitt anges ”smarta landsbygder”. Med begreppet ”smarta landsbygder” menas att man hittar nya och kreativa lösningar på behov utifrån lokala förutsättningar. I en smart landsbygd ser man invånare, samarbete och lokal kunskap som en tillgång för hållbar utveckling och man angriper ofta utmaningar med innovation och digital teknik.

Människorna

Människorna, gemenskapen och livskvaliteten i området lyfts ofta fram som styrkor. Invånarna trivs där de bor och kan i hög grad försörja sig. Inom det starka föreningslivet umgås och aktiverar man sig. I det ”lilla samhället” är många engagerade i det offentliga, näringslivet och den ideella sektorn samtidigt, man känner varandra, det finns närhet och ofta samverkan mellan olika delar och funktioner. Utvecklingen går dock hela tiden framåt och för att följa med behövs individuellt stöd som yrkesmässig och personlig kompetensutveckling samt allmänt stöd till platser att umgås socialt och aktiviteter för att må bra fysiskt och mentalt. Invånare och grupper som träffas och känner att de har förmåga är viktiga förutsättningar för generering av utvecklingsidéer och framgångsrikt genomförande av lokala utvecklingsprojekt.

Det negativa födelsenettet, befolkningens ålderstruktur samt bieffekterna av detta utgör en svaghet. Antalet invånare behöver höjas eller åtminstone stabiliseras. Det är därmed viktigt att invånare fortsätter att vilja bo kvar, speciellt ungdomar och kvinnor, att skapa förutsättningar för att de ska kunna utbilda sig, erhålla bostäder, hitta jobb som passar dem och känna sig delaktiga i samhället. På liknande sätt behöver attraktiviteten också upprätthållas för tänkbara inflyttare, speciellt barnfamiljer, och det stora antalet delårs- och fritidsboende som utgör ett så värdefulla tillskott till gemenskapen.

Boende och inflyttning

Boende är ett aktuellt utvecklingsområde. Efterfrågan på vissa boenden och fastigheter har länge varit hög, både från internt och externt håll. Samtidigt har andra typer av boenden, platser och fastigheter varit svåra att fylla, vissa har till och med stått tomma. Det har gått trögt att få igång byggande och balansera utbudet. Nu börjar likväl metoder för byggande på landsbygden ta form. Lokala utvecklingsbolag har lyckats färdigställa ändamålsenliga boenden vilket startat flyttkedjor som tillåtit pensionärer och unga att bo kvar på landsbygden samtidigt som större boenden blivit lediga för inflyttning av barnfamiljer.

I kombination med utbyggnaden av fibernätverk och ökad acceptens för distansarbete blir det mer attraktivt att bo på landet, likaså att driva vissa typer av mer platsberoende företag, vilket skapar förutsättningar för inflyttning. Urbaniseringens baksidor, bättre möjligheter till distansutbildning, effekter av Covid-pandemin och lägre kostnader är exempel på andra faktorer som kan driva på en sådan utveckling. Nya trender som självförsörjande hus och boende ”off grid” spår på ruralisering. Leader kan och ska inte bygga bostäder men har goda möjligheter att underlätta och snabba på initiativ med detta syfte och kanske påverka regler som inte är optimalt landsbygdsanpassade.

Infrastruktur och kommunikationer

Bredband och telefoni blir allt viktigare i samhället. Utbyggnaden av fiber på landsbygden behöver därför fullföljas och mobilnäten förstärkas så att de har kapacitet för både boende och besökare. Därtill kommer den ökande elektrifieringen kräva uppgraderad kapacitet av elnäten. Många behov och möjligheter i Kustlandet förutsätter robust tillgång till internet, mobiltelefoni och el för att kunna realiseras.

Önskemål om bättre allmänna kommunikationer är vanliga, särskilt bland unga och äldre som inte har tillgång till bil, och skulle minska belastningen för resande och deras familjer. Underlättande av pendling inom och till/från området kan utöka arbetsmarknaden. Generellt är förbättrade kommunikationsmöjligheter betydelsefulla som stöd för arbetet med att underlätta vardagen och stärka näringslivet.

Leader kan inte ta sig an de stora investeringar som infrastruktur kan innebära men har möjligheter att influera, underlätta och påskynda. På det lokala planet finns däremot möjligheter och behov av mer konkret slag som kan passa, t.ex. belysning, av/på-stigningsplatser, trottoarer, GC-vägar, skyltar, parkeringplatser, rastplatser, gemensamma bryggor och allmänna toaletter. Här kan ”Smarta landsbygder” vara ett sätt att möta utmaningarna.

Natur- och kulturmiljö

Trots omfattande miljövårdsinsatser är delar av Kustlandets unika natur- och kulturmiljö skadad eller hotad. Fortsatta insatser behövs eftersom miljöerna ofta utgör en viktig del av bygdens attraktionskraft som plats att besöka och bo på, samt grund för olika näringsverksamheter.

Efterfrågan på den natur och det utrymme som finns på landsbygden blir av intresse för allt fler aktörer med olika intressen när samhället ställer om för hållbarhet och stadsbor söker rekreationsutrymme. Intressekonflikterna ökar och äganderätten utmanas.

Gemensamma insatser kan minska övergödning och utsläpp, återställa natur- och kulturmiljöer, främja vård av kulturarvet, skydda känsliga miljöer, utveckla nya metoder, stärka organisationer och bidra till uppfyllande av miljömålen.

Hållbarhet och klimat

Hållbarhet – socialt, ekonomiskt och miljömässigt – är ett kritiskt behov som även skapar möjligheter. Alla delar av landsbygdsutveckling behöver bidra till och beakta den omställning som är nödvändig. Socialt gällande sysselsättning, integrering, jämställdhet, utanförskap, kompetensutveckling och trygghet. Ekonomiskt genom cirkulärt, förnybart, resiliens, delning, ökad självförsörjning och närodlat/producerat. Miljömässigt genom minskade utsläpp, återvinning, återbruk, ekologiskt, klimatneutralt samt upptag av växthusgaser från atmosfären och näringsämnen från havet.

Klimatmässigt är Kustlandet relativt förskonat men vattenbrist, perioder av torka och hot om höjda havsnivåer orsakar besvär som redan idag fordrar omställnings- och anpassningsåtgärder. Liknande åtgärder efterfrågas också i framtiden.

Näringsliv och sysselsättning

Merparten av möjligheterna handlar om brukande och förädling av områdets natur och kulturresurser - råvaror från skog, hav och mark; förnyelsebar energiproduktion; natur och kultur. Hög andel delårs- och fritidsboende ger bättre underlag för lokala företag än vad befolkningsantalet visar. Stöd till nyföretagande, entreprenörskap och innovation kan bidra till förnyelse, hjälpa till med anpassning och påskynda omställning.

Några större och många mindre verksamheter skapar förutsättningar för intressanta samarbetsmöjligheter. Tillväxtbranscher som tjänster, turism och handel fungerar ofta att kombinera med traditionella som jord- & skogsbruk och tillverkning.

Livsmedelstrategier och ökat intresse för närodlade livsmedel och deras produktionssätt kan ge ytterligare draghjälp.

Kompetensutveckling behövs för att upprätthålla konkurrenskraft och balansera under- och överskott på arbetsmarknanden. Särskilt unga och kvinnor utgör välkomna tillskott. Den högre andelen arbetslösa bland nyanalända och ungdomar behöver sänkas. Som destination kan området som helhet behöva stärkas, breddas och turistsäsongen förlängas. Offentliga arbetstillfällen kan vara svåra för leader att bidra till men idéburna organisationer är en resurs som kan bidra till att fler människor i utanförskap ska komma vidare i jobb, studier och företagande.

Service

Privat och offentlig service på landsbygder är utarmad. Underlag, förutsättningar och ekonomi har förändrats totalt. Likafullt behövs samhällsfunktioner som skolor, fritidsgårdar, sjukvård, drivmedel, post, affärer, bad, banker, äldreomsorg, utlämningsställen och restauranger. De utgör ihop med försörjning och boende grunden för att det ska vara möjligt och attraktivt att bo på, och flytta till, en plats.

Service behöver uppfylla behoven men det kan göras på nya sätt, med hjälp av ny teknik, nya verksamhetsmodeller och lokala anpassningar. ”Smarta landsbygder” kan vara ett sätt att möta utmaningarna. Det finns även möjligheter för nyföretagande och entreprenörskap inom den privata sektorn.

Fritid, idrott och kultur

Fritid, idrott och kultur aktiverar och berikar invånarens liv med följd att de mår och trivs bättre. Verksamheterna, platserna på vilka de sker, organisationerna och de medverkande individerna utgör därför utvecklingsmöjligheter. Många gånger börjar också inkludering och integration inom denna sfär vilket kan hjälpa inflyttning.

En stor del av kraften och potentialen i lokal utveckling finns inom föreningslivet och sociala nätverk. I samband med aktiviteter och umgänge diskuteras vardagsbehov, som resulterar i idéer om lösningar, som med tiden kan bli genomförda åtgärder som stärker bygden. Lika viktiga som aktiviteterna som sådana är därför det som sker i kring. Här kan ”Smarta landsbygder” komplettera och förstärka.

Attraktioner och evenemang på landsbygden drivs ofta av, eller involverar, den ideella sektorn. Aktiviteter och besöksmål som engagerar och roar befolkningen tilltalar ofta även gäster och på så sätt finns potential för samverkan med besöksnäringen.

Samverkan

För att lyckas behöver nya initiativ bejakas, förändringar accepteras, omställningar göras och problem som uppstår lösas. Bred samverkan mellan intressenter underlättar och förbättrar resultaten och deras varaktighet. Denna ökade effektivitet i utvecklingsarbetet kan vara minst lika nyttig som ökade resurser. Arbetet ska inte isoleras till enskilda platser eller teman, finns det potentiell nytta av samarbete med externa parter bör det inkluderas.

Leadermetoden ger särskilda möjligheter att bearbeta kontroversiella frågor, exempelvis kommersiellt nyttjande av allemansrätten, viltstammar i obalans, lokalisering av vindkraftverk eller strandskyddsregler och deras tolkning. Att balansera behov av att bevara, utveckla och omställa kräver flexibilitet, försiktighet och dialog. Leader kan underlätta processen genom att skapa neutrala diskussionsforum, genomföra undersökningar, klargöra förutsättningar, informera och bistå med resurser.

Övrigt

Det är noterbart att flera av de faktorer som Kustlandet påverkas av är storskaliga skeenden och förändringar som leader inte kan göra mycket åt, som till exempel variationer i födelsetal, urbanisering, globala kriser och teknisk utveckling. Att anpassa sig till dessa, mildra de negativa sidorna och dra nytta av de goda, är däremot en nödvändighet.

4 Mål, insatsområden och indikatorer

4.1 Vision

Brukande, bevarande och nyskapande i balans för lokal utveckling.

En utveckling sker genom att det som bevaras brukas aktivt och hållbart. Boende är delaktiga i och tar ansvar för bygdens fortlevnad. Genom inkluderande samverkan hittas jämvikt mellan nyskapande och skyddande. Det avvägda brukandet och förädlandet av Kustlandets resurser försörjer ett ökande antal invånare och stärker områdets attraktivitet.

4.2 Mål

Övergripande mål

Kustlandets behov och möjligheter (avsnitt 3.3) kretsar kring tre centrala teman som också gjorts till strategins övergripande mål:

- Livskvalitet
- Hållbarhet
- Konkurrenskraft

Invanarna vill ha bättre förutsättningar att bo, leva och försörja sig. De vill ha möjligheter till personlig och yrkesmässig utveckling. De vill att samhällsservice och infrastruktur ska fungera. De vill att vardagslivspusslet och ekonomin ska gå ihop. De vill bo trivsamt och att naturen runt knuten ska vara ren och fin. De vill ha möjligheter till umgänge och fritidssysselsättningar. Det kan sammanfattas med att de vill ha en högre livskvalitet, en högre livskvalitet för alla.

Det fortsatta arbetet med omställning till ett hållbart samhälle gäller alla aspekter av landsbygdsutveckling. Oavsett om det gäller boende, arbete, fritid, företagande eller kommunikationer behöver utvecklingsinsatser sträva mot ökad social, ekonomisk och miljömässig hållbarhet. Ökad hållbarhet blir därmed ett övergripande mål i sig.

Det är väl känt att konkurrenskraft är viktigt för företag och produkter. Samma principer gäller emellertid även bostäder, orter, jobb eller föreningar. För att vara attraktivt och lockande behöver något vara konkurrenskraftigt i relation till andra jämförbara saker. Kustlandet behöver således upprätthålla och öka sin konkurrenskraft.

Landsbygdsfonden

De övergripande målen bidrar till följande allmänna mål för Landsbygdsfonden 2021-2027 (med hänvisning till och direkt citerat ur Handbok till strategiprocessen för leader 2023-2027);

- Förbättra den socioekonomiska strukturen i landsbygdsområden.
- Stödja miljövard och klimatåtgärder och bidra till unionens miljö- och klimatrelaterade mål.

genom följande särskilda mål;

primärt;

- h) Främja sysselsättning, tillväxt, jämställdhet mellan könen, social delaktighet och lokal utveckling i landsbygdsområden, inbegripet bioekonomin och hållbart skogsbruk.

sekundärt:

- b) Öka konkurrenskraften och marknadsorienteringen, med ett större fokus på forskning, teknik och digitalisering.
- d) Bidra till begränsning av och anpassning till klimatförändringar samt till hållbar energi.
- e) Främja hållbar utveckling och effektiv förvaltning av naturresurser som vatten, mark och luft.
- f) Bidra till att skydda den biologiska mångfalden, stärka ekosystemtjänster samt bevara livsmiljöer och landskap.

4.3 Insatsområden

För att svara upp mot de viktigaste av behoven och möjligheterna som framkommit under strategins framtagning har ett antal åtgärder identifierats och delats upp i fyra insatsområden:

- Kultur, idrott, fritid och service
- Boende, infrastruktur och kommunikationer
- Näringsliv och sysselsättning
- Klimat och miljö

Insatsområdena spänner över alla tre mål: Livskvalitet. Hållbarhet och Konkurrenskraft (se avsnitt 4.2). Den flexibilitet som detta medger anses viktig för att leaderprojekt ska kunna utformas som kombinerade och integrerade åtgärder anpassade till lokala förutsättningar.

Kultur, idrott, fritid och service

Människor behöver kultur-, idrotts- och fritidsaktiviteter för att må bra. Inom föreningsliv och sociala nätverk finns möjligheter till både personlig utveckling och gemensamma insatser för att uppfylla landsbygders behov. God service är viktig för en smidig och trygg vardag som även tjänar delårsboende, fritidsboende och besökare. Livskvalitet, attraktivitet, inkludering och integration grundas utifrån

lokala förutsättningar. Kustlandet ska därför med hjälp av leadermetoden stödja projekt med målsättning att:

- främja lokala kultur-, idrott- och fritidsaktiviteter
- skapa lokala mötesplatser och nätverk
- skapa nya attraktioner, aktiviteter och evenemang
- stärka individers och lokalsamhällens kompetens och utvecklingskapacitet
- öka ungas intresse och inflytande i det lokala utvecklingsarbetet
- olika generationer och grupper ska verka mer tillsammans
- välkomna och underlätta för inflyttare, inkludering och integration
- främja bygdens sociala hållbarhet
- kartlägga behov och identifiera nya möjligheter
- mobilisera landsbygder kring nya ”smarta” lösningar
- ökad samverkan inom och mellan ideell, näring och offentlig sektor
- genom nya lösningar utveckla och upprätthålla service och funktioner

Boende, infrastruktur och kommunikationer

Boendemiljö och livskvalitet är ett av landsbygdens starka kort och innebär möjligheter till inflyttning och företagsetablering. För att boende, besökare och företag ska kunna njuta av och dra nytta av detta behövs dock infrastruktur och kommunikationer som bredband, telefoni, el, VA, vägar, kollektivtrafik, färjor, parkeringsplatser, toaletter, hamnar och bryggor. God infrastruktur är också viktig för näringsliv och pendling. Kustlandet ska därför med hjälp av leadermetoden stödja projekt med målsättning att:

- gynna ny- och ombyggnation av bostäder och lokaler till företag
- differentiera boendeutbudet för att skapa en bredare och mer dynamisk bostadsmarknad för olika behov och livsstilar
- underlätta för inflyttare och företagare att etablera sig
- stödja lokal utbyggnad av bredband och förstärkning av mobiltelefoninät
- bidra till kommunikationer och underlätta för resenärer och pendlare
- bidra till effektivare transport- och logistiklösningar
- utveckla innovativa lösningar för landsbygdsanpassade och hållbara kommunikationer
- utveckla nya lösningar för skärgården och landsbygdens transportbehov
- uppnå hållbar och energisnål infrastruktur, kommunikation och boende
- förbättra skyltning och informationsplatser
- säkra dricksvattentillgång
- ställa om till ett mer resilient-hållbart samhälle
- mobilisera bygder kring nya ”smarta” lösningar

Näringsliv och sysselsättning

Levande landsbygder förutsätter lokala försörjningstillfällen. Näringslivet behöver anpassa sig till nya förutsättningar och behov. Nyföretagande och entreprenörskap behöver underlättas och uppmuntras för att tillvarata Kustlandets möjligheter, speciellt sådana som är baserade på områdets natur- och kulturreсурser. Strategins fokus ligger på den privata sektorn men det finns även möjligheter inom de ideella, sociala och offentliga sektorerna. En ökad diversifiering och bredd på arbetsplatser gör arbetsmarknaden mer attraktiv. De flesta företag på landsbygden är små, ofta enmansföretag, och har speciella behov vilket kräver specialanpassade lösningar och flexibilitet. Företagarna är inte bara entreprenörer i sitt eget företag, utan engagerar sig i det lokala arbetet och känner ett stort ansvar för att hålla bygden levande. Ett aktivt företagande är därför inte bara viktigt för sysselsättningen, utan också för den lokala utvecklingen i stort. Kustlandet ska med hjälp av leadermetoden stödja projekt med målsättning att:

- öka affärsrämsighet, konkurrensförmåga och lönsamhet
- öka kunskapen om marknads- och kundbehov
- effektivisera marknadsföring och nå nya kundgrupper
- skapa nya produkter och tjänster
- öka antalet arbetstillfällen
- öka näringslivets diversifieringsgrad
- öka områdets självförsörjningsgrad och höja förädlingsgraden av lokalt producerade produkter
- ställa om mot en mer hållbar ekonomi
- främja energieffektivisering och utveckling av hållbar energiproduktion
- utveckla decentraliserad service genom innovativa lösningar
- uppmuntra entreprenörskap och ge stöd genom mentorer
- fylla behov på arbetsmarknaden genom kompetensutveckling och lärlingsplatser
- fler människor i utanförskap ska komma vidare i jobb, studier och företagande
- minska säsongberoendet
- identifiera och värdera utvecklingsmöjligheter
- öka samverkan och effektivitet mellan aktörer
- förbättra möjligheter till finansiering
- underlätta generationsväxlingar i företag

Klimat och miljö

Uthålliga förutsättningar för näringsliv, boende och rekreation kräver god status på Kustlandets natur- och kulturmiljöer. Luften, markerna och vattnen är viktiga delar av områdets attraktivitet och grunden för många näringar. Vissa miljöer fordrar

ökat brukande, andra är överutnyttjade och några behöver skyddas. Anpassningar och åtgärder behövs samtidigt som metoder och förvaltningsformer kan förbättras. Kustlandet ska med hjälp av leadermetoden stödja projekt med målsättning att:

- reducera utsläpp av miljögifter och övergödande ämnen
- bevara kulturhistoriska miljöer, objekt och traditioner som stärker områdets generella attraktivitet
- vårda och återskapa viktiga biotoper och kulturmiljöer
- genom samverkan och samarbete effektivisera natur- och kulturmiljövård
- genom informationsinsatser och utbildning sprida kunskap och påverka beteenden som bidrar till hållbart brukande
- bidra till uppfyllandet av nationella och regionala miljömål
- främja klimat- och miljömässig hållbarhet
- bilda nya effektivare organisationsformer för förvaltning av natur- och kulturreсурser, särskilt lokal förvaltning
- tillgängliggöra natur och kultur för det rörliga friluftslivet och allmänheten
- öka kunskapen om status, orsaker och möjliga lösningar på lokala klimat och miljöproblem
- bidra till lösning av kontroversiella frågor gällande olika gruppers syn på vad som är rätt balans mellan brukande och bevarande

4.4 Indikatorer och målvärden

Sammanlagt 21 indikatorer har valts – fem EU, fem nationella, åtta lokala och tre egna. För att underlätta hantering och uppföljning har antalet hållits så lågt som möjligt men ändå tillräckligt för att alla delar av strategin. Eftersom den gemensamma indikatorbanken saknade indikatorer på vissa områden, som under framtagandet av strategin identifierats som viktiga, ansågs det nödvändigt att lägga till tre egna.

<u>EUs Resultatindikatorer (5 st)</u>	<u>Målvärde*</u>
R.23a Miljö- och klimatprojekt	-
R.31 Ny sysselsättning	-
R.32 Landsbygdsföretag som får stöd	-
R.33 Smarta landsbygdsstrategier	-
R.34 Invånare med förbättrad service	-
<u>Nationella indikatorer (5 st)</u>	<u>Målvärde*</u>
N.03 Nya produkter	-
N.04 Nya tjänster	-

N.05 Nya mötesplatser	-
N.06 Nya fritids- och kulturverksamheter	-
N.07 Nya nätverk och samarbeten	-
<u>Lokala indikatorer (8 st)</u>	<u>Målvärde*</u>
L.12 Projekt som drivs av unga	-
L.16 Nya servicelösningar	-
L.23 Nya metoder, arbetssätt eller processer	-
L.38 Nya lösningar på miljö- och klimatproblem	-
L.46 Restaurerade natur- och kulturmiljöer	-
L.50 Nya besöksmål	-
L.51 Återkommande evenemang	-
L.55 Nya bostadslösningar	-
<u>Egna indikatorer (3 st)</u>	<u>Målvärde*</u>
E.01 Ökad lokal kapacitet	-
Definition: Antal kompetens- och kunskapshöjande insatser som stärker individers, bygders och företags utvecklingsfärmåga. Samlas in i samband med ansökan.	
E.02 Insatser för fler invånare	-
Definition: Antal insatser för att öka områdets invånarantal, särskilt unga och kvinnor. Samlas in i samband med ansökan.	
E.03 Ny infrastruktur, kommunikationer och transporter	-
Definition: Antal nya lösningar för att främja lokal infrastruktur, kommunikationer och/eller transporter. Samlas in i samband med ansökan.	

* Anges efter att leaderområden blivit prioriterade

Följande matris förklarar hur indikatorerna ska mäta uppfyllandet av de övergripande målen. Varje indikator har ett huvudsakligt övergripande mål men kan också bidra till andra övergripande mål. Matrisen ska därför inte tolkas helt strikt.

Tabell som förklarar hur insatsområde Boende, infrastruktur och kommunikationer bidrar till de övergripande målen

INSATSOMRÅDE	ÖVERGRIPANDE MÅL		
	LIVSKVALITET	HÅLLBARHET	KONKURRENSKRAFT
Boende, infrastruktur och kommunikationer			
• gynna ny- och ombyggnation av bostäder och lokaler till företag	X		X
• differentiera boendebudet för att skapa en bredare och mer dynamisk bostadsmarknad för olika behov och livsstilar	X		X
• underlätta för inflyttare och företagare att etablera sig		X	X
• stödja lokal utbyggnad av bredband och förstärkning av mobiltelefoninät	X		X
• bidra till kommunikationer och underlätta för resenärer och pendlare	X	X	
• bidra till effektivare transport- och logistiklösningar		X	X
• utveckla innovativa lösningar för landsbygdsanpassade och hållbara kommunikationer	X	X	
• utveckla nya lösningar för skärgården och landsbygdens transportbehov	X		X
• uppnå hållbar och energisnål infrastruktur, kommunikation och boende		X	
• förbättra skyltning och informationsplatser			X
• säkra dricksvattentillgång	X	X	X
• ställa om till ett mer resiliënt-hållbart samhälle		X	
• mobilisera bygder kring nya "smarta" lösningar	X		

Tabell som förklarar hur insatsområde Näringsliv och sysselsättning bidrar till de övergripande målen

INSATSOMRÅDE	ÖVERGRIPANDE MÅL		
	LIVSKVALITET	HÅLLBARHET	KONKURRENSKRAFT
Näringsliv och sysselsättning			
• öka affärsmässighet, konkurrensförmåga och lönsamhet			X
• öka kunskapen om marknads- och kundbehov			X
• effektivisera marknadsföring och nå nya kundgrupper			X
• skapa nya produkter och tjänster			X
• öka antalet arbetstillfällen	X		
• öka näringslivets diversifieringsgrad			X
• öka områdets självförsörjningsgrad och höja förädlingsgraden av lokalt producerade produkter		X	X
• ställa om mot en mer hållbar ekonomi		X	
• främja energieffektivisering och utveckling av hållbar energiproduktion		X	X
• utveckla decentraliserad service genom innovativa lösningar	X		X
• uppmuntra entreprenörskap och ge stöd genom mentorer	X		X
• fylla behov på arbetsmarknaden genom kompetensutveckling och lärlingsplatser	X	X	
• fler människor i utanförskap ska komma vidare i jobb, studier och företagande	X	X	
• minska säsongsberoendet			X
• identifiera och värdera utvecklingsmöjligheter		X	X
• öka samverkan och effektivitet mellan aktörer		X	X
• förbättra möjligheter till finansiering			X
• underlätta generationsväxlingar i företag	X		X

Tabell som förklarar hur insatsområde Klimat och miljö bidrar till de övergripande målen

INSATSOMRÅDE	ÖVERGRIPANDE MÅL		
	LIVSKVALITET	HÅLLBARHET	KONKURRENSKRAFT
Klimat och miljö			
• reducera utsläpp av miljögifter och övergödande ämnen	X	X	X
• bevara kulturhistoriska miljöer, objekt och traditioner som stärker områdets generella attraktivitet	X		X
• vårda och återskapa viktiga biotoper och kulturmiljöer	X	X	
• genom samverkan och samarbete effektivisera natur- och kulturmiljövård		X	
• genom informationsinsatser och utbildning sprida kunskap och påverka beteenden som bidrar till hållbart brukande		X	
• bidra till uppfyllandet av nationella och regionala miljömål	X	X	
• främja klimat- och miljömässig hållbarhet		X	
• bilda nya effektivare organisationsformer för förvaltning av natur- och kulturreсурser, särskilt lokal förvaltning		X	
• tillgängliggöra natur och kultur för det rörliga friluftslivet och allmänheten	X		X
• öka kunskapen om status, orsaker och möjliga lösningar på lokala klimat och miljöproblem	X	X	
• bidra till lösning av kontroversiella frågor gällande olika grupper syn på vad som är rätt balans mellan brukande och bevarande	X	X	X

5 Genomförande

5.1 Kommunikation

Aktivt kommunikationsarbete kommer vara en hörnsten under hela programperioden. Det övergripande syftet är att kommunikationen ska bidra till strategins måluppfyllelse och långsiktiga resultat. Syftet med kommunikationsinsatserna är att kommunicera om möjligheterna att söka stöd, informera om leadermetoden och EU:s roll för lokal utveckling samt att inspirera genom att lyfta goda exempel.

Kommunikationen har fyra definierade målgrupper:

- **Stödsökande** – invånare, företag och föreningar på landsbygden som är potentiella sökande eller söker stöd för projekt inom ramen för utvecklingsstrategin.
- **Vidareförmedlare** – stödmottagare som informerar om sina projekt, områdets kommuner och intresseorganisationer som vidareförmedlar information till berörda.
- **Samarbetspartners** – medfinansiärer och myndigheter i regionen och leaderområdets partnerskap
- **Allmänheten** - individer som på något sätt berörs i området inklusive journalister, beslutsfattare och opinionsbildare

Kommunikationen har tre mål:

- Att personer och organisationer söker projektstöd av Kustlandet i enlighet med utvecklingsstrategin för att bidra till hållbara levande lands- och kustbygder.
- Att vidareförmedlare och samarbetspartners har kunskap och erfarenheter om Kustlandets verksamhet och Leader
- Att allmänheten känner till Kustlandets projekt och effekterna av Leader samt EU's roll inom den lokala utvecklingen

Kommunikationsinsatserna delas in i tre faser: införande, genomförande och slutfas. Under införandefasen ligger betoningen på att upparbeta kommunikationsvägar till målgrupperna, skapa nätverk och informera om de möjligheter som Kustlandet erbjuder. Inledningsvis kommer bland annat en populärversion av strategin tas fram för att ge en övergripande förståelse för hur och vad organisationer kan söka stöd för. Genomförandefasen innebär mer fokus på kommunikation av resultat och erfarenheter av utvecklingsprojekt samt att säkerställa att programmet genomförs på ett så effektivt sätt som möjligt. Under denna fas utvärderas även områdets måluppfyllelse och projektens geografiska spridning för att se om det behövs riktade kommunikationsinsatser för en målgrupp, insatsområde eller ett geografiskt område. Slutfasen sprider resultat av programmet som helhet samt lärdomar inför nästa programperiod. En kommunikationsplan kommer tas fram, där varje fas planeras, detaljeras och följs upp. I takt med att aktiviteter slutförs och nya behov identifieras kompletteras och revideras planen.

Målgrupperna står i fokus vilket innebär att budskap och kommunikationskanaler anpassas till mottagaren. Huvudprincipen är att kommunikationen ska vara inkluderande och tillgänglig, så väl i tryckt som digital form. Kustlandet webbsida kommer vara huvudkanalen för grundläggande information och innehålla information om program, organisation, rutiner, mallar, kontaktuppgifter och projektexempel. Men för att öka synligheten och öka kännedomen om Kustlandet kommer vi därutöver lägga mycket fokus på sociala medier samt samarbeta med kommunernas kommunikationsansvariga och traditionell media.

5.2 Urvalsprocess

Leaderföreningen har en öppen och icke-diskriminerande urvalsprocess för att prioritera projekt.

Urvalsförfarandet är utformat för att möjliggöra urval av de projekt som kan bidra till att uppfylla målen för strategin. Leaderföreningen prioriterar projekten med hjälp av lokalt utformade urvalskriterier. Ingen enskild sektor; privat, ideell eller offentlig har mer än 49% av rösterna. Efter prioritering fastställer

Leaderföreningen stödbeloppet. Jordbruksverket gör slutkontroll av stödberättigande och fattar beslutet som skickas ut till sökande.

Urvalskriterier för urval kompletteras med efter att strategin är prioriterad i bilaga 4.

5.3 Samordning och samarbete med andra aktörer

Den viktigaste kategorin samarbetsaktörer är de lokala – ideella föreningar, företagsnätverk, kommunala funktioner, intresseorganisationer mfl som är verksamma inom Kustlandet. Det är primärt med hjälp av dem som strategin kan genomföras framgångsrikt. Genom tätt och regelbundet samarbete kan information om stödmöjligheterna inom leader spridas och Kustlandet kan erhålla upplysningar om vad som pågår och planeras i området. De lokala landsbygdsutvecklingsaktörerna är så viktiga att representanter ur deras led bereds plats i leaderområdets styrelse. Därutöver utgör de en viktig målgrupp i kommunikationsarbetet som efter behov kompletteras med lokala och tematiska möten.

Samarbete och samordning med regionala utvecklingsaktörer är viktigt men kan inte ske lika tätt som med de lokala. De partnerskaps- och nätverksträffar som etablerats under tidigare programperioder (omfattar bland andra Regioner, Länsstyrelser, Coompanion, HSSL, ALMI, Skogsstyrelsen, LRF) säkerställer att parterna håller varandra uppdaterade om vad som sker, undviker överlapp och samordnar insatser för ökad effektivitet. På regionala forum finns möjlighet att dryfta hur resultat från lokala projekt kan omsättas i större regionala projekt, och vice versa. Eftersom området täcker delar av två län finns också förutsättningar för regional samverkan, det inom Skärgårdsrådet framtagna ”Gemensamt utvecklingsprogram för kust och skärgård i Östergötland och Norra Småland 2030” är en särskilt intressant möjlighet.

Leaderområden samarbetar sedan länge och det ska fortsätta. Idag finns etablerade leaderorganisationer för samverkan inom EU (ELARD) och Sverige (LUS). Dessutom finns ett informellt men starkt nätverk mellan leaderområden i sydöstra Sverige. Inom dessa nätverk hjälper leaderområdena varandra genom att utbyta information, metoder och erfarenheter. Utbytet rationaliserar verksamheten, förbättrar resultat och ger det kollegiala stöd som annars ofta saknas på små leaderkontor. I dialogen med varandra urskiljs ibland möjligheter till samverkansprojekt vilka väsentligt kan förbättra resultat genom att täcka större geografiska ytor, överbrygga gränser, förstärka erfarenhetsutbyte, sprida resultat och knyta nya kontakter. Dialog har inletts om att under genomförandet samarbeta kring gemensamma administrativa resurser, kompetensutveckling och olika specialistkompetenser för en effektivare administration.

Oavsett om det, är lokalt eller regionalt, gäller leader eller någon annan stödform, behöver operativ samverkan ske mellan handläggare gällande specifika förfrågningar och ansökningar. Utan aktiva undersökande och uppsökande initiativ i den dagliga verksamheten sker misstag som kan vara besvärliga att korrigera i efterhand.

5.4 Effekter

Grunden för goda effekter av utvecklingsprojekt läggs mycket tidigt. I en undersökning, ”Gör Leader skillnad?” som Kustlandet ihop med sex andra leaderområden lät göra 2013, fastslogs vikten av att det finns starka lokala utvecklingsgrupper (socialt kapital) för att utvecklingsmedel (finansiellt kapital) ska kunna göra nytta. Utan människor med förmåga och engagemang har behov svårt att omformas till idéer om lösningar och möjligheter, vidare till konkreta projektplaner, till framgångsrikt slutförda projekt, och till sist varaktiga effekter. Av detta skäl lägger strategin vikt vid att stärka utvecklingsförmåga samt skapa nya arenor och nätverk för att stimulera lokal utveckling.

Utformning av leaderprojekt vinner på att kontakt mellan sökande och leaderområdet börjar tidigt. Dialogen är viktig för att klargöra förutsättningar, villkor, innehåll och samband. Stöd från leaderkontor, kompetenta styrelseledamöter och, vid behov, rådgivning av experter kan behövas för att ett projekt ska få rätt organisation, bemanning, aktiviteter, mål, tidplan, budget och finansiering. Lika viktigt som själva projektet, är för- och efterarbetet. Innan behöver det säkerställas att projektet är väl förankrat bland berörda, tillvaratar erfarenheter från liknande insatser och samverkar med andra planerade eller pågående insatser. Efter behöver resultaten omhändertaras och förvaltas. Om någon aspekt på detta är svag eller saknas riskerar projektets effekter att bli lidande, finns alla delar med och bildar en helhet kan effekterna i flera steg mångfaldigas. Under genomförandet av strategin kommer därför sökande få hjälp med att utforma starka projekt och styrelsen kommer att bedöma ansökningar utefter urvalskriterier som bland annat värderar:

- förankringsgrad
- medverkandes genomförandekapacitet
- samverkan
- planens kvalitet och realism
- övergång till ordinarie verksamhet
- överförbarhet

Under genomförandet av projekt behöver leaderkontor och styrelser följa upp framsteg, både formellt och mer informellt. Att fånga upp potentiella problem

tidigt kan göra dem lättare att lösa och därmed rädda projekt och förbättra deras effekter.

Generellt är spridning av information positivt för att åstadkomma effekter (även negativa lärdomar). Det kan gälla projekt, aktiviteter, metoder eller resultat. Det kan vara inom projekt, mellan projekt, inom leaderområden, mellan leaderområden, lokalt, regionalt, nationellt eller hela EU. Allt som kopieras, tillämpas eller ger upphov till vidareutvecklingar är exempel på effekter. Strategins kommunikationsarbete bidrar till förstärkandet av effekter.

I en särskild undersökning av långtidseffekter i projekt genomförda under tidigare programperioder, ”Långtidseffekter av leaderprojekt ger en hållbar landsbygd” som Kustlandet lät genomföra 2019 ihop med två andra leaderområden, sammanfattades framgångsfaktorerna för att få långsiktiga effekter som:

- Kunskap – att ha kunskap om hur resultatet ska förvaltas och att bevara kunskap från lärande projekt genom dokumentation och kunskapsöverföring
- Arbeta tillsammans – att de som tar över projektresultat vet hur de ska samarbeta och har gemensam nytta av det
- Förankring – ju fler som känner till och förstår de resultat som uppnåtts, ju fler är delaktiga och känner ansvar för fortlevnaden
- Förvaltning – tydlighet om vem som äger och ansvarar för förvaltningen av resultat
- Ekonomi – behöver finnas medel/finansiering/resurser för att bekosta förvaltningen

5.5 Hur främjar strategin innovation?

Kustlandets tolkning av begreppet innovation innebär något nytt eller någon form av förbättring. Innovationen kan vara ny för en bygd eller organisation lika väl som för hela området, den kan vara liten eller stor, och den kan vara fysisk, teoretisk eller i form av socialt kapital. Det viktiga är att den har förutsättningar att omsättas till konkreta förbättringar och bidra till något eller flera av de övergripande målen.

Kustlandet utgör del av två län och sex kommuner vilket överbryggat traditionella gränser och ger möjligheter för nya associationer.

Leader är ett komplement till andra stödformer med andra perspektiv och delvis en egen arena. Kustlandet verkar därför där andra inte verkar vilket är nydanande och innebär ett mervärde.

Framtagandet av strategin har skett enligt delvis nya metoder (jämfört med tidigare programperioder) vilket utökat och breddat antalet medverkande i processen och därigenom bättrat förutsättningarna för en förnyad och mer innovativ strategi.

Strategin är bred vilket tillåter sökande att i hög grad skräddarsy lösningar enligt lokala behov och möjligheter. Genom att arbeta med alla stödformer (vanliga leaderprojekt, paraplyprojekt och projektstöd till företag) tilltar möjligheterna ytterligare. Därigenom minskar hindren för utveckling och ökar förutsättningarna för integrerade nya lösningar.

För att inte goda utvecklingsidéer ska bromsas av att sökande saknar viss information, kunskap eller resurser kommer Kustlandet ge processtöd. Olika nätverksaktiviteter och innovationsforum kommer också arrangeras för att stimulera utveckling. Metoder och erfarenheter från ”smarta landsbygder” kommer här att vara till nytta.

Utvecklingsmedlen ett leaderområde förfogar över kan sägas utgöra riskkapital för landsbygdsutveckling. Eftersom de inte behöver betalas tillbaka om ett projekt misslyckas, stimulerar och påskyndar de innovationsprocesser.

Styrelsen ska bedöma ansökningar utefter urvalskriterier som bland annat värderar:

- innovationsgrad
- omställning och hållbarhet
- nytänkande och anpassning
- kostnad i relation till potentiella resultat

Insatserna gällande kommunikation, samordning och samarbete samt effekter bidrar även till att främja innovation.

Leadermetodens öppna och sektorövergripande arbetsätt samt kraven på ”Jämställdhet och jämlikhet” samt ”Likabehandling och tillgänglighet”, enligt övergripande principer (se avsnitt 5.6), borgar för heterogena utvecklings- och projektgrupper inom vilka olika alternativ kan diskuteras och leda till i nya lösningar.

5.6 Övergripande principer

Leader finansierar projekt via europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling. Vid genomförande av EU:s gemensamma fonder ska tre övergripande principer alltid iakttas. Dessa är:

- Hållbar utveckling
- Likabehandling och ickediskriminering
- Jämställdhet mellan kvinnor och män

Framtagandet av strategin har beaktat de övergripande principerna genom att informationsspridning, mobiliseringsmöten, enkäter, skrivande och remisser har varit riktade mot och öppna för medverkan av alla. Framtidsgruppen, som övervakat och styrt processen, har vidtagit särskilda åtgärder när någon del av befolkningen inte nåtts, svarat eller medverkat i tillräcklig grad, tex genom enkäten särskilt riktad mot ungdomar. Alla åsikter och synpunkter som inkommit har beaktats i vederbörlig demokratisk ordning.

Den ideella föreningen Kustlandets stadgar och rutiner ska följa EU:s övergripande principer. Därtill har andra särskilda behov identifierats under mobiliseringsarbetet (se avsnitt 3.3 Behov och utvecklingsmöjligheter), behov av mer horisontell karaktär. Kombinationen av EU:s övergripande principer och de särskilda behoven har därför kombinerats till följande horisontella mål:

1. Lokal utvecklingskapacitet *
2. Klimat och hållbarhet
3. Jämställdhet och jämlikhet
4. Likabehandling och tillgänglighet
5. Effektivitet och anpassning **

* Att stärka lokala utvecklingsgruppers förmåga att i samverkan förvalta och utveckla sina bygder, att bygga upp socialt kapital.

** Ökad effektivitet kan vara minst lika nyttigt som ökade resurser varför rutiner och metoder med fördel kan ses över. Anpassning till förändringar och omvärdering av gamla synsätt är nödvändigt för att följa med i utvecklingen.

De horisontella målen ingår i urvalskriterierna som styrelsen använder vid bedömning av projektansökningar. Horisontella mål är krav på alla ansökningar, projekt som riskerar att skada något horisontellt mål får inte beviljas. Kustlandets stadgar och rutiner, ihop med de horisontella målen, säkerställer att de övergripande principerna följs under genomförandet av strategin.

Uppföljning av att de övergripande principerna sker dels enligt tradition och praxis för föreningar med allmännyttiga ändamål och ideell verksamhet, och dels genom uppföljning av strategin. Årsmöten, medlemmar och revisorer kontrollerar att stadgar och beslut följs. Uppföljningen av strategin sker i samband med Jordbruksverkets handläggning och kontroll av projektbeslut och enligt avsnitt 7 Uppföljning och utvärdering.

6 Organisation

6.1 Partnerskapet och föreningen

Bildandet av nytt leaderområde och framtagning av ny strategi har styrts och övervakats av en Framtidsgrupp på sex personer som tillsammans representerade sektorerna näring, offentlig och ideell. Under processen bildades en fokusgrupp på 55 personer som var särskilt intresserade av att bidra och som i synnerhet hjälpte till med utformningen av strategin. Kustlandets leaderkontor bistod Framtids- och Fokusgruppen.

Under processen deltog många privatpersoner och genom webb-enkäter inkom flera hundra anonyma inspel. De organisationer som bidragit och kan namnges är dock 185 stycken (se bilaga 5 Aktörer). Aktörerna är alla verksamma på landsbygden i Kustlandet. De tillhör huvusakligen sektorerna ideell och privat/näringsliv på lokal nivå. Tillsammans med de större men färre offentliga aktörerna har de gett uttryck för de behov och möjligheter som ligger till grund för strategin.

6.2 Föreningens styrelse

Organisationen är baserad på de erfarenheter som Kustlandet vunnit som leaderområde under programperioderna 2000-2006, 2007-2013 och 2014-2020/22. Det nya område som startas är emellertid inte en direkt fortsättning på det tidigare, utan en start på något nytt. Det nya Kustlandet kommer att en nyriktning och därför behövs även en viss förnyelse av styrelsen. För att ett nytt Kustlandet ska kunna bedriva ett framgångsrikt arbete krävs engagerade och aktiva ledamöter med kompetens inom landsbygdsutveckling, leader och Landsbygdsfonden.

Liksom tidigare kommer ingen åtskillnad göras mellan föreningens styrelse och leaderområdets styrelse, utan föreningens och leaderområdets styrelse är samma. Att vara ledamot innebär att man är en ambassadör för Kustlandets arbete, bär på kunskap om vad Leader är och förmedlar detta i sina nätverk. Kustlandets styrelse ska bestå av 18 personer som väljs eller fastställs på föreningens årsmöte/stämma.

Varje kommun/basfinansiär ska ha ett fast mandat vilket ger 6 platser i styrelsen. Basfinansiärerna utser själva vem som ska representera dem, en ordinarie och en ersättare (bör vara en kvinna och en man) som sitter tills vidare.

Ideella och näringslivsrepresentanter ska tillsammans bilda 12 personer, med så jämn fördelning mellan grupperna som möjligt. Alla kommuner ska ha minst en

representant i denna grupp. Personerna ska inte företräda en förening eller organisation utan ska sitta i egenskap av sig själva och sin kompetens, samt företräda hela sin bygd. Ideella och näringslivsrepresentanter väljs på två år.

Styrelsen skall delta aktivt i Kustlandets verksamhet som helhet. Antalet ledamöter har därför begränsats för att uppnå engagemang och effektivitet men utan att medinflytande och representation ska bli lidande. Som helhet skall styrelsen ha följande sammansättning och kompetens:

- jämn fördelning av ledamöter från ideell, privat och offentlig sektor och maximalt 49 procent från en sektor
- jämn könsfördelningen, det innebär att inget kön får utgöra mer än 60 procent
- ledamot måste ha fyllt 18 år
- kompetens inom de insatsområden styrelsen ska arbeta med enligt utvecklingsstrategin
- geografisk spridning av invalda ledamöter.

När styrelsen är fastställd har samtliga ledamöter att alltid beakta helheten, inte bara sin position eller representation utifrån geografi, sektor eller tema.

Styrelsens ansvar:

- att följa startbeslut och villkor från Jordbruksverket
- föreningens organisation och förvaltning av föreningens verksamhet
- att följa de stadgar som godkänts av Jordbruksverket
- att verksamheten bedrivs enligt godkänd utvecklingsstrategi
- att utvecklingsstrategins mål uppfylls
- att det finns ett bemannat leaderkontor till programperiodens slut samt tillhörande personalansvar
- att mobilisera och informera målgruppen för att få in ansökningar enligt utvecklingsstrategin
- att främja de lokala aktörernas kapacitet att utveckla och genomföra projekt som leder till att uppfylla målen i utvecklingsstrategin
- att ta fram styrelsebeslut till prioritering av inkomna projektansökningar, fastställa stödbeloppet samt lämna förslag till Jordbruksverket
- att införa ett icke-diskriminerande och öppet urvalsförfarande med objektiva urvalskriterier för styrelsebeslut till prioritering av projekt och som inte leder till intressekonflikter
- EU:s övergripande principer om hållbar utveckling, likabehandling och icke-diskriminering och jämställdhet mellan kvinnor och män alltid iakttas
- att aktivt verka för att tilldelad budget av EU- och statliga medel används ändamålsenligt och effektivt

- att vid behov själva ta initiativ till, prioritera och genomföra projekt för att nå målen i strategin
- kontinuerlig uppföljning och utvärdering av både de enskilda projekten och verksamheten inom utvecklingsstrategin
- att löpande hålla valberedningen informerad och uppdaterad.

Ur styrelsens 18 ledamöter väljer stämman en ordförande på ett år. Vice ordförande ska inte vara från samma sektor som ordförande.

Ordförande ska bland annat:

- leda det strategiska utvecklingsarbetet i styrelsen
- leda styrelsemöten, ansvara för dagordning och kallelse
- uppmuntra alla styrelseledamöter att aktivt bidra med sin kompetens och synpunkter
- säkerställa att styrelsen har tillräcklig kompetens för att genomföra sitt uppdrag.

Styrelsen träffas cirka 6ggr /år för att fatta beslut om inriktning och projekt. Beslut ska normalt fattas i koncensus. Om det är nödvändigt kan styrelsen fatta beslut efter omröstning (votering). Vid omröstning fattar styrelsen beslut med enkel majoritet. Detta arbetssätt har visat sig framgångsrikt på lång sikt, även om det är tidskrävande, både att lära sig och att arbeta efter. Medverkan i styrelsen är arvoderat. Grunden för arvoderingen fastställs av årsmötet.

Styrelsen kommer att inrätta berednings/samrådsgrupper för att säkerställa att projektansökningar bedöms på ett kompetent och samordnat sätt. Vissa berednings/samrådsgrupper gällande till exempel företagsstöd och kompetensutveckling är tänkta att vara mer permanenta medan andra skapas tillfälligt då behov uppstår. Berednings/samrådsgrupperns syfte är att:

- besitta speciell ämneskompetens eller verksamhetskunskap som LAG saknar
- grundligt gå igenom och utreda utpekade projektansökningar
- vid behov begära kompletteringar eller förtydliganden av sökande
- ge styrelsen råd och bedömningar inför projektbeslut

6.3 Drift – den operativa verksamheten

Kustlandets verksamhet inom leader omfattar en strategi, ett område och en strukturfond. Den överlappar eller samordnas därför inte med andra utvecklingsområden (annat än som beskrivet i avsnitt 5.3). Kustlandets verksamhet som helhet kan dock komma att omfatta landsbygdsutvecklande verksamhet utanför leader men denna kommer i så fall att bedrivas separat. Styrelseledamöter

och personal är delvis från föregående programperiod 2014-2020/2022 för att säkerställa kontinuitet, effektivitet och kompetens.

Föreningsutskott

För att styrelsen ska kunna fokusera på kärnverksamheten skall ett föreningsutskott utses att sköta ledningen av Kustlandets administration. Ordförande tillsammans med ytterligare två ledamöter från styrelsen, vilka utses av styrelsen på dess konstituerande möte, skall utgöra Kustlandets föreningsutskott. Föreningsutskottet har i uppdrag att, med hjälp av kansliet, sköta daglig drift av förening, personal, ekonomi och administration.

Kontor

Kontoret kommer att bestå av funktionerna verksamhetsledare, projekthandläggare och ekonom (på minst två tjänster, hel- och deltid) och vara bemannat till och med 2029 (mot slutet skärs bemanningsgraden ner). Kontorets främsta uppgift är att kommunicera ut till alla i området vad programmet kan bistå med, samt stödja lokala utvecklingsgrupper och projektägare i handlägnings- och redovisningsprocessen. Dessutom ska kansliet tillse att styrelsen erhåller kompletta projektansökningar, att Jordbruksverket och medfinansiärer erhåller fullgoda rapporter, att gällande regler och förordningar följs samt att programmets ekonomi sköts på ett korrekt sätt. Kontoret arbetar under ledning av styrelsen och föreningsutskottet. Kontorets personal ska bland annat ansvara för följande arbetsuppgifter:

- stimulera, mobilisera och stödja lokala initiativ och idéer i syfte att nå målen i utvecklingsstrategin
- stödja sökande i att få in så kompletta och tydliga projektansökningar som möjligt samt handlägga ansökningar, följa upp och stödja pågående projekt
- skapa nätverk och stärka samarbeten mellan och inom olika sektorer och branscher. Se möjligheter och skapa kontakter mellan pågående projekt.
- utbilda projektägare och projektledare i projektadministration, anordna projektledarmöten

Dialog med andra blivande leaderområden har inletts gällande att under genomförandet samarbeta kring gemensamma administrativa resurser, kompetensutveckling och olika specialistkompetenser för en effektivare administration.

7 Uppföljning och utvärdering

Kustlandets uppföljning och utvärdering omfattar fyra huvudkomponenter: kontinuerlig lägesrapportering på styrelsemöten, årliga uppföljningar av utvecklingsstrategin, halvtids- och slututvärderingar samt nätverkande. Resultaten sprids via rapporter till EU, Jordbruksverket, medfinansiärer och partners samt genom kunskapsspridning och nätverkande. Åtgärder motiverade av uppföljningsresultat genomförs av styrelsen direkt om de är mindre och genom revideringar om de är större. Aktiviteterna har en koppling till verksamhetens kommunikation (se avsnitt 5.1) och samordnas därför med denna.

EU-rapporter till Jordbruksverket

Enligt begäran och anvisningar inlämnas uppgifter och rapporter till Jordbruksverket. På uppmaning av verket uppdateras arbetsmetoder, instruktioner, rutiner och handlingsplaner.

Lägesrapporter och styrning av styrelsen

Inför varje styrelsemöte sammanställer kontoret en kort men heltäckande lägesrapport om ekonomi, resultat, ansökningstryck, projektägare, handläggningstider, rekvisitioner, personal och annan relevant information. Styrelseledamöter ska ha en komplett bild av nuläget inför alla projektbeslut. Styrelse och kontor diskuterar läget och inom ramarna för utvecklingsstrategin styr styrelsen den dagliga verksamheten.

Årliga uppföljningar och uppdateringar av strategin

Inför föreningens årsmöte gör styrelse en uppföljning av utvecklingsstrategin som helhet och redovisar resultat för stämman. Samtidigt görs i samband med revisionen en kvalitetskontroll och riskanalys för att säkerställa att verksamheten och föreningen uppfyller förordningar och villkor. Resultat av uppföljningar diskuteras av landsbygdsrepresentanter, medlemmar, medfinansiärer, styrelse och kontor. Vid behov uppdateras arbetsmetoder, instruktioner, rutiner och handlingsplaner.

Halvtids- och slututvärdering

Efter halva tiden (cirka 2025) görs en halvtidsutvärdering med syfte att säkerställa att utvecklingsstrategin som helhet blir genomförd, målen uppnås (överträffas) samt att budgeten upparbetas. Under slutet av 2028 eller början av 2029 genomförs en slututvärdering av Kustlandets verksamhet och utfall inom leader 2023-2027. Resultat av utvärderingar diskuteras på särskilda seminarier av landsbygdsrepresentanter, medlemmar, medfinansiärer, styrelse och kansli. Styrelsen beslutar om utvärderingarnas omfattning, kostnader, utförare och partners enligt de riktlinjer som Jordbruksverket tagit fram samt enligt de möjligheter till samverkan med andra leaderområden som arbetats fram.

Nätverkande

Representanter för Kustlandet kommer att delta i nätverksarbete inom leader och landsbygdsutveckling – regionalt, nationellt och transnationellt – som en del av omvärldsbevakningen och för att dela med sig av goda exempel.

Rapportering och kunskapsspridning

Arbetet med inhämtning av information, analyser, diskussioner, slutsatser och rapportering utgör en tvåvägskommunikation. Resultat av lägesrapporter, uppföljningar och utvärderingar sprids bland landsbygdsintressenter i och utanför Kustlandet. Kunskap om områdets behov, projektägares situation, förändringar, nyheter och möjligheter inhämtas till organisationen.

Revidering

Om det i samband med uppföljningar eller utvärderingar visar sig att utvecklingsstrategin behöver revideras görs det efter ansökan till och medgivande av Jordbruksverket.

BILAGA 2 - SWOT

En SWOT-analys av Kustlandet genomfördes under hösten 2020 och våren 2021. Analysen följde inte den strikt klassiska SWOT-metoden, med styrkor och svagheter som interna förutsättningar och möjligheter och hot som externa. Istället anpassades analysen efter Kustlandets och landbygdsutvecklingens behov vilket innebär att styrkor och svagheter anger läget i nutid medan möjligheter och hot beskriver förutsättningarna såsom de bedöms inför framtiden. Många av uppgifterna är från rapporter och statistik men dessutom finns också de åsikter/idéer som Kustlandets befolkning framfört under mobiliseringsarbetet. Denna bilaga är en sammanfattning av resultatet.

Punkter som i avsnitten styrkor, svagheter, möjligheter och hot är märkta med (s) härrör ur rapporter, statistik och analyser. Uppgifter märkta (m) härrör från mobilisering, uppgifter utan märkning härrör från både statistik/analyser och mobilisering. Statistik är inte direkt jämförbar med vad medverkande under mobiliseringen sagt att de tycker men de kompletterar varandra och det finns i hög grad samsyn, speciellt gällande Kustlandets möjligheter. Till sakens natur hör också att det ofta finns en styrka som motsvaras av en svaghet, en möjlighet för varje hot, och vice versa, men alla dessa ”par” har inte inkluderats för att spara plats och förhoppningsvis göra bilden lite tydligare.

Styrkor

Människorna på landsbygden, granngemenskap och eldsjälar (m)
 Hav, kust, skärgård, sjöar, vattendrag, skog och öppna landskap som är relativt oexploaterade
 Kulturvärden och besöksmål
 Resurser, råvaror och förädlade produkter från jord, skog, vatten, sol och luft
 Geografiska och kulturella varumärken
 Boendemiljö och livskvalitet - utrymme, ren luft, enskildhet, lugn mm (m)
 Positivt inflyttningsnetto, många utflyttare kommer tillbaka och många nya flyttar in (s)
 Hög sysselsättningsgrad, som ökar (s)
 Finns arbeten att pendla till strax utanför Kustlandet
 Många deltidsboende som utgör en del av samhället och bidrar till ekonomin(s)
 Många besökare
 Starkt småföretagande och driftiga entreprenörer
 Stabilt näringsliv, små förändringar (s)
 Lägre priser och löner (s)
 Stark ideell sektor (m)
 God samverkan mellan civilsamhället och kommuner (m)
 Husen är prisvärda att köpa (m)
 Närhet till politiken (m)
 Alla känner alla (m)

Svagheter

Trots sin relativt oexploaterade karaktär är områdets miljö ansträngd tex övergödning

Brist på lokal service och för få aktiviteter och evenemang för boende och gäster

Avsides beläget med delvis bristfällig infrastruktur internt och externt (fiber, telefoni)

Begränsad kollektivtrafik och förbindelser (tåg, buss, flyg) innebär högt bilberoende

Glesbefolkat, speciellt perifera delar (s)

Högre andel äldre och män – lägre andel unga, kvinnor och barnföräldrar (s)

Andelen arbetslösa är högre bland nyanalanda och ungdomar (s)

Begränsad arbetsmarknad, mindre mångfaldigt näringsliv, särskilt arbeten som kräver högre utbildning (s)

Utbildningsnivå under Sverige genomsnittet (s)

Huvudsakligen negativt pendlarnetto (s)

Män pendlar mest, jämställdhetsfälla (s)

Många fritidshus som står tomma delar av året

Hälsa lägre än Sverige genomsnittet (s)

Kvinnor lägre hälsa än män (s)

Lantbruk och tillverkning minskar (s)

Låg andel lokalproducerad mat (s)

I vissa branscher, tex turism, svårt bedriva verksamhet året runt

Nyföretagandet lägre än riksgenomsnittet (s)

Obalans mellan tillgång och efterfrågan på boende för folk i olika åldrar med olika behov, svårigheter med att initiera ny/ombyggnation och skapa flyttkedjor/boenderotation

Mindre tillgång till lokalt kapital (m)

Svag Region jämfört med andra delar av landet gör det svårt att få gehör för behov (m)

Ideella sektorn har svårigheter att rekrytera/förnygra sig och verksamhet som drivs ideellt har svårt att följa med i utvecklingen. (m)

Möjligheter

Nyttja/förädla naturresurserna – hav, mark, råvaror, energi mm

Nyttja/förädla kulturresurserna – landskap, historia, traditioner mm

Besöksmål med stor utvecklingspotential (m)

Ökad efterfrågan på närodlade livsmedel och deras produktionssätt, öka självförsörjningsgraden (m)

Cirkulära lösningar för livsmedelsproduktion (m)

Livsmedelsstrategier

Tillväxt i branscher som tjänster, turism och handel

Logistik kring lokal distribution – både utifrån och internt

Försäljningskanaler för lokala företags produkter

Nyföretagande och entreprenörskap

Engagera/rekrytera unga företagare – mentorskap (m)

Nya arbetsvillkor och levnadssätt efter Covid

Hemestertrenden efter Covid

Omlokalisering av existerande företag/företagare som söker landsbygdens fördelar

Globalisering och digitalisering ger företag tillgång till större marknad

Satsa på samverkanslösningar och kooperativa företag (m)
 Marknadsföra området i stort (m)
 Kombinationen stora och små verksamheter som kompletterar varandra (m)
 Bevara det unikt Småländska, kombinera gammalt och nytt, som attraktion (m)
 Energieffektivisering och förnyelsebara energiformer
 Cirkulär, biobaserad och fossilfri ekonomi
 Ungt engagemang och ledarskap (m)
 Innovation, forskning, teknik och digitalisering minskar betydelsen av avstånd
 Producera och konsumera lokal förnybar energi (prosument) (m)
 Förbättring av vatten&avlopp
 Åtgärda miljöskador, återställ naturliga miljöer
 Mer differentierade typer av boenden behövs, senior/junior/familj, flyttkedjor (m)
 Lokala utvecklingsbolag som bygger (m)
 Ödehus och tomma lokaler är resurser som kan få nytt liv (m)
 Nya boendeformer inom ruralisering – självförsörjande hus, off grid boende (m)
 Arbeta hemifrån/distansarbete: ta vara på trenden med hem/distansarbete och att fler människor har en tillvaro på landsbygden.
 Öka fritidshusbebyggelsen (m)
 Förenkling och landsbygdsanpassning av regler och lagar (m)
 Innovation, forskning, teknik och digitalisering
 Dra nytta av utbyggd fiber och digitaliseringen för tex distansutbildning och anpassad kompetensutveckling
 Infrastruktur GC-vägar, utveckla och använd för turismutveckling (m)
 Färja till Öland, miljövänlig för persontrafik, och utveckla/samverka för utbyte av turister (m)
 Parkeringsplatser med el, laddstolpar (m)
 Busskurer, övergångsställen, trottoarer
 Urbaniseringens baksidor ökar intresset för landsbygden (m)
 Öka inflyttningen, speciellt barnfamiljer, invandrare och äldre, finns utrymme för fler
 Varje besökare är en potentiell inflyttare, locka dem att flytta hit (m)
 Minska utflyttning, framförallt unga, kvinnor och gamla
 Öka landsbygdens attraktivitet genom bättre service, fler aktiviteter mm
 Migration/invandring/inflyttning
 Locka passerande att stanna och upptäcka (m)
 Utveckla och stärk växelverkan mellan landsbygd och stad (m)
 Platsutveckling - öka attraktivitet
 Naturliga träffpunkter, skapar dialog som genererar nya utvecklingsidéer (m)
 Friskvård (m)
 Vandringsleder - uppmärkning, QR-koder (m)
 Tillvarata kunnandet hos invandrare, tex matkultur (m)
 Säkra vattenförsörjning, använd gråvatten (m)
 Säkerhet/räddningstjänst (m)
 Unga invånare, möteslokaler, lekplats, cykelcrossbana, ungdomsverksamhet (m)
 Underhåll gräsplaner & allmänna ytor, allmänna toaletter (handikapp- och tillgänglighetsanpassade) (m)
 Utegym, belysning spår
 Rast/grillplatser (med toa), gemensamma bryggor (m)
 Lokala, mestadels obemannade, dagligvaruaffärer med borde utvecklas (m)
 Att olika generationer verkar tillsammans (m)
 Samverkan över kommungränserna (m)
 Behövs mer samverkan mellan samhälls-, intresse- och bygdeföreningar mfl för att utveckling ska kunna ske (m)

Samverkan för hållbart nyttjande av allemansrätten (m)
 Samverkan med Regioner och bättre tvåvägs-kommunikation med ansvariga på kommunens förvaltningar såväl som politiska beslutsfattare (m)
 Arbeta med idéburen sektor som en resurs för att fler människor i utanförskap ska komma vidare i jobb, studier och företagande (m)
 Främja lokala överenskommelser mellan idéburen och offentlig sektor (kommunal) på lokal nivå samt tillhandahålla processtöd och andra verktyg för att detta skall bli verklighet (m)
 Ruralisering i form av självförsörjande hus och boende ”off grid” (m)

Hot

Miljöproblem
 Överexploatering av områdets resurser
 Högt andel icke-förnyelsebar energi
 Negativt födelsenetto (s)
 Perifera delar utarmas vilket försvagar hela samhället
 Relativt hög arbetslöshet bland unga och nyanlända (s)
 Företag hittar inte rätt kompetens
 Få jobb till/för högutbildade (s)
 Ansträngande för många pendlare (s)
 Hus och mark köps upp av kapitalstarka utanför området som inte har lokal förankring
 Nedläggningar av företag/service
 Urbansiering och koncentration till storstadsregioner
 Omställning till fossilfria system kan medföra högre kostnader
 Globalisering och digitalisering innebär att många enklare jobb försvinner
 Åldrande befolkning ökar försörjningsbördan i landsbygdskommunerna
 Strandskydd (utökad?) hinder för boende, entreprenörer och nybyggnation (m)
 Klimatförändringar
 Ökad konkurrens om landsbygdens tillgångar
 Konkurrens om arbetskraft
 Kompetensförsörjning
 Äganderätten utmanad
 Covids fortsatta utveckling och effekter i världen
 Regler som inte balanserar brukande och bevarande (m)
 Byråkrati som hindrar/bromsar utveckling (m)
 Invasiva arter, viltstammar i obalans, rovdjur (m)
 Urbansiering och storstadsregioner marginaliserar landsbygden och minskar dess inflytande
 Globalisering, digitalisering och automation kan leda till hårdare konkurrens, svårare att följa med i utvecklingen samt färre jobb
 Bristande kunskap om landsbygdens förutsättningar och behov i samhället i stort (m)
 Bredbandsutbyggnaden kommer inte i mål (m)
 Vattenbrist (m)
 Generationsskifte företag (m)

BILAGA 5 - Aktörer i partnerskapet

Lista på aktörer i partnerskapet och deras sektoriella tillhörighet (ideell, privat/näring eller offentlig):

Östra Stenby bygdegård	ideell
Verkebäcks Byalag	ideell
Ålems Hembygdförening	ideell
Patabygdens samhällsförening	ideell
Mixdala Bygdegårdsförening	ideell
Fliseryds Sockens Samhällsförening	ideell
Alsing och Alice Svenssons Stiftelse	privat
Odensvi utveckling ekonomisk förening	privat
Ostkusten kajak, enskild firma	privat
Intresseföreningen Simonstorparna	ideell
Kvillinge Scoutkår	ideell
Föreningen Gunnebo Folkets Hus	ideell
Aspöja bygdegårdsförening	ideell
Loftahammars Golfklubb	ideell
Kättinge IF	ideell
Misterhults AIS	ideell
Kaffebönan i Söderköping, enskild firma	privat
Oranje skaffereri, enskild firma	privat
Mette Munter, enskild firma	privat
Aspöja fastigheter AB	privat
Markcider, enskild firma	privat
Skonaren Linnéa, enskild firma	privat
Byfiket i Gamleby AB	privat
Rendera AB	privat
Kvillens Fönsterhantverk, enskild firma	privat
Thorstorps gård HB	privat
Pärodlat, enskild firma	privat
Catrins Hud och Hårstråstudio, enskild firma	privat
Mönsterås Biogas AB	privat
Förvaltningsaktiebolaget Smålandsbanan	privat
Harstena Samfällighetsförening	ideell
Islandshästhösten Strokur	ideell
Föreningen Naturpärlor i Valdemarsviks kn	ideell
Affärn i Östra Ryd ekonomisk förening	privat
Mauritzbergs Villaägareförening	ideell
Forsabygdens Ortfiskeförening	ideell
Marsö byalag	ideell
Östergötland i Bilder, enskild firma	privat
Barbro Mellqvist, enskild firma	privat
Sandra Karlsson, enskild firma	privat
Johan Bergström, enskild firma	privat
Johanna Svensson, enskild firma	privat
Nicola Bagutti, enskild firma	privat
Pilen Cykel AB	privat
Skärgårdsbyn AB	privat
Stegeborgs Egendom AB	privat
Turistcenter i Valdemarsvik AB	privat

Care Clinic Tandvård & Estetik Valdemarsvik	privat
Johan Ljungstorp, enskild firma	privat
Rambow i Sverige AB	privat
Östgöta Senap AB	privat
Do the North AB	privat
Angelica Bäck, enskild firma	privat
Johan Sandberg, enskild firma	privat
Radio Wix	ideell
Magni Fastigheter AB	privat
Oskarshamns Padelklubb	ideell
Pataholms Segelklubb	ideell
Aspöja byalag	ideell
Kulturmiljövårdsföreningen Yxskaftet	ideell
Engelholms jaktskytteklubb	ideell
Brandkårens Kamratförening	ideell
Mogatabygden	ideell
SMK Valdemarsvik	ideell
Solkustens konstrunda	ideell
Blankaholm-Solstadström samhällsförening	ideell
KolmårdsVind ekonomisk förening	privat
Föreningen Sankt Anna Bygden	ideell
Navet i Havet ekonomisk förening	privat
Studieförbundet Vuxenskolan	privat
Viråns och Oskarshamnsbygdens vattenråd	ideell
Mellanskärgårdens intresseförening	ideell
Gladhammars hembygdsförening	ideell
Marströmmens FVOF	ideell
Vikbolandets Företagsgrupp	privat
Gamleby Segelsällskap	ideell
Marströmmens Vattenråd	ideell
Viråns och Oskarshamnsbygdens vattenråd	ideell
Föreningen Sätta Gryt på kartan	ideell
Coompanion Östergötland	ideell
Coompanion Kalmar	ideell
Stegeborgsgården	privat
Klintemåla hamn samfällighetsförening	ideell
Gladhammars hembygdsförening	ideell
Vikbolandets Lokala Jaktvårdsförening	ideell
Solid Web & Digital Tools AB	privat
Kolmårdens Utveckling AB	privat
Kvarsebo byaråd (>10 föreningar och företag)	ideell
Helgenäs IF och byalag	ideell
Arkösunds intresseförening	ideell
Ukna hembygdsförening	ideell
ALMI Företagspartner, Linköping	ideell
LRF Västerviks kommungrupp	ideell
Överum / Dalhem byaråd	ideell
Händelöp byaråd	ideell
Totebo / Yxered byaråd	ideell
Östergötlands skärgårdsförening	ideell
Gryts skärvårdsförening	ideell
Sveriges fiskevattenägareförbund	ideell
Hushållningssällskapet KKB	ideell

Hushållningssällskapet Östergötland	ideell
Sveriges sportfiske- och fiskevårdsförbund	ideell
Sportfiskarna – Kalmar	ideell
Bygdegårdarnas Riksförbund	ideell
Bygdegårdarna Norra Kalmar	ideell
Bygdegårdarna Östergötland	ideell
Hela Sverige ska leva Östergötland	ideell
Hela Sverige ska leva Kalmar	ideell
Hela Sverige ska leva Oskarshamn	ideell
Smålands Fotbollsförbund	ideell
Östergötlands Idrottsförbund	ideell
Smålands Idrottsförbund	ideell
Östergötlands Fotbollsförbund	ideell
Krokeks IF	ideell
Kolmårdsnytt	ideell
Agrotektbyrån, enskild firma	privat
Apptek AB	privat
Sänkdalens gård	privat
Kuddby Scoutkår	ideell
Björksätters bygdegård	ideell
Boglinatorpets vänner	ideell
Naturskyddsföreningen i Norrköping	ideell
Hjorteds Samhällsförening	ideell
LRF Loftahammar	ideell
Ekubator AB	privat
Täppans Koloniförening	ideell
Ringarums bygdekommitte	ideell
Strupö Byalag	ideell
Valdemarsviks IF	ideell
Östra Ryds byalag	ideell
Loftahammars intresseförening	ideell
Tryserum gårdar AB	privat
Grindölax, enskild firma	privat
Gamleby Sportfiskeklubb	ideell
Kuddby IF	ideell
Vikbolandets biodlareförening	ideell
Hammarkinds ryttarkamrater	ideell
Loftahammars båtsällskap	ideell
Misterhultsföretagarnas intresseförening	privat
Hjorteds GOIF	ideell
Attraktiva Oskarshamn	offentlig
Våneviks Samfällighetsförening	ideell
Mysingsö Skärgårdsmiljö	ideell
Ekonomisk förening St:Anna	privat
Sankt Anna hembygdsförening	ideell
Figeholms samhällsförening	ideell
Kolmårdens företagargrupp	privat
Stranda Hembygdsförening	ideell
Mörtfors samhällsförening	ideell
Aspöja skärvårdsförening	ideell
Nynäs stugförening	ideell
Ringarums stationshus ekonomisk förening	privat
Tåby hembygdsförening	ideell

Zarah Leandersällskapet	ideell
Björnö byvårdsförening	ideell
Tryserums hembygdsförening	ideell
Gryts hembygdsförening	ideell
Östkind Hembygdsförening	ideell
Vällö Byvårdsförening	ideell
Kolmårdsvind ekonomisk förening	privat
Vendelns fiskevårdsförening	ideell
Kvarsebo båtklubb	ideell
Påskallaviks båtklubb	ideell
Svartö byvårdsförening	ideell
Blomstermåla folkets hus	ideell
Gamleby Intresseförening	ideell
Östra Eds Hembygdsförening	ideell
Mönsterås Segelklubb	ideell
Smålandskustens skärgårdsförening	ideell
Östergötlands Bygdegårdsdistrikt	ideell
Kvillinge föreningsarkiv	ideell
Beas Företagsservice, enskild firma	privat
JW Momark AB	privat
Opus Process HB	privat
Conservator Fuktreducering Svenska AB	privat
Norrköpings kommun	offentlig
Söderköpings kommun	offentlig
Valdemarsviks kommun	offentlig
Västerviks kommun	offentlig
Oskarshamns kommun	offentlig
Mönsterås kommun	offentlig
Länsstyrelsen Kalmar län	offentlig
Länsstyrelsen Östergötland	offentlig
Region Kalmar	offentlig
Region Östergötland	offentlig